

Versterken van studentenwelzijn overstijgt een aanpak gericht op sec studenten en onderwijsinstellingen

Auteur: Dr. Jolien Dopmeijer, projectleider Studenten Trimbos-instituut, Utrecht en docent/onderzoeker Hogeschool Windesheim, Zwolle

Betreft: Rondetafelgesprek Studentenwelzijn, Ministerie OCW

Datum: 7 maart 2023

Hoewel het met veel studenten goed gaat, ervaart meer dan de helft van de studenten in het hoger onderwijs psychische klachten en ervaart 54% prestatiedruk¹. Er wordt een stevig beroep gedaan op de veerkracht van deze jonge mensen. De roep om het versterken van het welzijn van studenten klinkt al enige tijd en er zijn enkele kansrijke ontwikkelingen gaande. Zo wordt de mentale gezondheid en het middelengebruik van studenten in het hoger onderwijs sinds 2021 landelijk gemonitord en wordt er gewerkt aan een vorm van monitoringsonderzoek voor mbo-studenten. Daarnaast zal voor de zomer van 2023 een verdiepend onderzoek naar de oorzaken van en oplossingen voor stress en prestatiedruk van hoger onderwijs studenten worden gepubliceerd waarmee meer inzicht in achtergronden van klachten wordt verkregen. Diverse onderwijsinstellingen werken aan studentenwelzijnsbeleid en zij zijn verenigd in een Landelijk Netwerk Studentenwelzijn ten behoeve van samenwerking en kennisdeling. De koepelverenigingen van hogescholen en universiteiten hebben de handen ineengeslagen, studentenwelzijn staat bij hen hoog op de agenda. Het ministerie van OCW heeft aangekondigd dat er een integrale aanpak voor studentenwelzijn zal worden ontwikkeld door kennisinstututen in samenspraak met de onderwijsinstellingen. Hoewel dit kansrijke en nodige ontwikkelingen betreft is het beter onderkennen van de invloed van enkele grote maatschappelijke thema's op het welzijn van studenten noodzakelijk. Het versterken van studentenwelzijn overstijgt namelijk een aanpak die sec is gericht op het versterken van de veerkracht en mentale gezondheidsvaardigheden van studenten en het ontwikkelen en uitvoeren van een effectief studentenwelzijnsbeleid binnen onderwijsinstellingen.

Aanleiding

In het maatschappelijke debat is er de afgelopen jaren steeds meer aandacht voor de prestatiedruk en psychische klachten van studenten. De afgelopen jaren bleek uit diverse regionale onderzoeken, uitgevoerd door hogescholen en universiteiten, dat studenten veel prestatiedruk en overbelasting ervaren die niet zelden tot psychosociale problemen leiden zoals angst- en somberheidsklachten, eenzaamheid, overmatige stress en zelfs suicidaliteit¹. De bevindingen van de landelijke Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs lieten zien dat er ook zorgen over het welzijn van studenten bestaan op landelijke schaal¹. Het blijkt dat de deelnemende studenten gemiddeld tot laag-gemiddeld scoren op maten voor mentaal welbevinden (levenstevredenheid, positieve mentale gezondheid en veerkracht) en dat veel studenten psychische klachten ervaren (internaliserende klachten zoals angst en somberheid: 51%; emotionele uitputtingsklachten: 68%) evenals prestatiedruk (54%). Deze landelijk gevonden percentages

---

¹ Dopmeijer, J.M. et al. (2021) *Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs. Deelrapport 1: Mentale gezondheid*. Onderzoeksrapport Trimbos-instituut, RIVM en GGD GHOR Nederland in opdracht van ministeries van OCW en VWS.

studenten met psychische klachten liggen hoger dan cijfers uit landelijke onderzoeken onder jongvolwassenen in de algemene bevolking¹.

Investeren in stevige kennisbasis

Het monitoren van de mentale gezondheid en het middelengebruik van studenten is een mooie stap in het volgen van trends en geeft inzichten in welke risico- en beschermende factoren deze trends drijven. Echter, onderzoek naar achterliggende oorzaken van onder meer prestatiedruk, psychische problemen en risicovol middelengebruik staat nog in de kinderschoenen en is noodzakelijk voor het geven van richting aan beleid en een aanpak. ***Om te komen tot duurzame oplossingen voor het versterken van het welzijn van studenten in het mbo, hbo en wo is het investeren in een stevige kennisbasis noodzakelijk.*** Dit vraagt om duurzaam aandacht voor monitoring enerzijds en investeren in verdiepend onderzoek anderzijds.

Duurzaam investeren in een integrale aanpak

Hoewel het met veel studenten ook goed gaat, is er, uitgaande van de bevindingen uit de landelijke monitor, winst te behalen in het versterken van het welbevinden van studenten en het verminderen van hun middelengebruik zodat zij optimaal kunnen functioneren tijdens hun studietijd en erna. Om het welzijn van studenten te verbeteren is onder meer de inzet op het terugdringen van studiestress, prestatiedruk en psychische klachten en het verbeteren van passende ondersteuning van studenten die vastlopen van belang. Onderwijsinstellingen nemen een sleutelpositie in als setting voor de ontwikkeling van studenten. Waar losse interventies of losstaand beleid soms te verdedigen is, blijkt uit internationaal onderzoek dat juist het werken vanuit een integrale aanpak in het (hoger) onderwijs effectief is voor het versterken van welbevinden als basis voor goed kunnen leren². ***Om studentenwelzijn duurzaam te versterken is het op lange termijn structureel investeren in een integrale aanpak en een stevige infrastructuur naar voorbeeld van de Gezonde School, Welbevinden op School en Helder op School voor het po en vo voor mbo, hbo en wo van doorslaggevend belang.*** Met de aangekondigde investering van OCW in een integrale aanpak in samenwerking met de onderwijsinstellingen en andere stakeholders zal er een stevig fundament gelegd worden voor een kennis- en ondersteuningsprogramma voor het bevorderen van studentenwelzijn. Hierbij is echter niet alleen aandacht voor het leggen van de basis maar ook voor de continuering essentieel.

Maatschappelijke ontwikkelingen onderdeel van studentenwelzijnsbeleid maken

Wat opvalt is dat het debat omtrent het verminderen van druk bij studenten zich veelal focust op de verantwoordelijkheid van de individuele student en de onderwijsinstellingen. De zorg voor het welzijn van studenten zou tot de verantwoordelijkheid van ons allemaal moeten worden gerekend. Daarmee ontstaat een aanpak voor het versterken van studentenwelzijn de individuele student en de onderwijsinstelling. Er zijn steeds meer aanwijzingen dat maatschappelijke factoren een grote rol spelen bij het welzijn van studenten (en jongeren in het algemeen). Zo laat onder meer het rapport Veelbelovend van het SER Jongerenplatform (2021)³ zien dat thema's als woningnood, financiële problemen als gevolg van het leenstelsel, klimaatproblemen, inkomenskloof, flexcontracten en een polariserende samenleving met name jongeren hard raken hetgeen hen lijkt te belemmeren in hun ontwikkeling en welzijn. ***Om van verlies van welzijn en toekomstperspectief te komen tot herstel van welzijn en vertrouwen in de toekomst is het noodzakelijk om in de aanpak van***

---

² Goldberg et al. (2019) *Effectiveness of interventions adopting a whole school approach to enhancing social and emotional development: a meta-analysis*. European Journal of Psychology of Education 34, 755-782.

³ SER Jongerenplatform (2021) *Veelbelovend. Kansen en belemmeringen voor jongeren in 2021*. SER: Den Haag.

studentenwelzijn maatschappelijke factoren een nadrukkelijker plek te geven en daarmee collectieve verantwoordelijkheid te nemen.

Het vraagstuk van studentenwelzijn overstijgt departementen, evenals de schotten van onder meer onderwijs- en zorginstellingen, bedrijven en de woningmarkt. In het bevorderen van kansen en het terugdringen van belemmeringen voor álle studenten, zijn ontschotting en interdepartementale samenwerking tussen diverse ministeries absoluut noodzakelijk. Het vraagstuk vraagt om een gedegen probleemanalyse op diverse maatschappelijke deelgebieden en vergt vervolgens een integrale aanpak vanuit een integrale infrastructuur: een interdepartementale stuurgroep die nauw samenwerkt met stakeholders vanuit onder meer onderwijs, zorg, welzijn, het bedrijfsleven, energietransitie en de woningmarkt, maar bovenal ook met jongeren en studenten zelf. Hierin is met name een samenwerking tussen de departementen van Onderwijs, Volksgezondheid, Sociale zaken en Werkgelegenheid, Economische Zaken en Klimaat, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ten behoeve van volkshuisvesting) noodzakelijk, omdat de inhoud van het brede studentenwelzijnsvraagstuk zich op het snijvlak van deze departementen bevindt.

Conclusie

Het is helder dat onderzoek laat zien dat studenten van nu onder druk staan en veelal dientengevolge psychische klachten ervaren. De komst van de huidige landelijke Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten hoger onderwijs maakt monitoring van de mentale gezondheid en het middelengebruik van studenten mogelijk en leidt tot inzichten en handelingsperspectieven voor de praktijk. Tevens is er een aantal beloftevolle stappen gezet door onderwijsinstellingen in zowel mbo, hbo en wo die werken aan het vormgeven en uitvoeren van studentenwelzijnsbeleid. Om aan een gedegen kennisbasis te bouwen is verdiepend onderzoek naar achtergronden echter noodzakelijk.

Door blijvend te investeren in een **stevige kennisbasis** wordt een sterk vertrekpunt gevormd voor de ontwikkeling van een **structurele integrale langetermijnaanpak** voor het versterken van studentenwelzijn in mbo, hbo en wo die samen met de onderwijsinstellingen wordt gevormd en doorontwikkeld. Duurzaam werken aan studentenwelzijn vraagt om duurzaam aandacht hebben voor studentenwelzijn en het investeren een langetermijnaanpak voor het onderwijs met een stevige infrastructuur. Echter, de verantwoordelijkheid voor het welzijn van studenten ontstijgt de studenten en de onderwijsinstellingen. Er is meer aandacht nodig voor een gedegen analyse van **de invloed van maatschappelijke factoren op het welzijn van studenten** (en jongeren in algemene zin). In het bevorderen van kansen en het terugdringen van belemmeringen voor studenten op het gebied van onder meer woningmarkt, werkgelegenheid, toegankelijkheid van zorg en onderwijs, klimaat en duurzaamheid, financiële situatie en gepolariseerde samenleving zijn ontschotting en interdepartementale samenwerking noodzakelijk.